

Gemeenten willen verder met IJslands model

Middelengebruik jongeren voorkomen

Gedragregels stellen helpt meestal onvoldoende bij het terugdringen van middelengebruik onder jongeren. Een andere aanpak is nodig. Zes gemeenten hebben de afgelopen drie jaar in een pilot gewerkt met het IJslandse preventiemodel. Er zijn nog geen duidelijke resultaten, maar ze tonen zich positief en gaan ermee verder.

TEKST: MARIËT EBBINGE FOTO: IRA LEE NESBITT / PIXABAY

Na jaren van daling stabiliseert het middelengebruik onder jongeren in Nederland. Voor alcohol geldt zelfs een toename van het gebruik per keer (zie kader 'Europese vergelijking'). Volgens senior-beleidsadviseur Jeroen de Greeff van het Trimbos-instituut is dat zorgelijk. "Het drinken van alcohol op jonge leeftijd kan schadelijk zijn voor de ontwikkeling van de hersenen. Bovendien blijkt uit onderzoek dat als jongeren met vijftien jaar of eerder beginnen met drinken, de kans vele malen groter is op verslaving."

In IJsland stond men twintig jaar geleden voor een soortgelijke situatie. Het middelengebruik onder jongeren was er hoog. Net als in Nederland hadden beleidsmakers en zorgprofessionals de ervaring dat gedragsregels alleen niet helpen. De Greeff: "In IJsland hebben onderzoekers van het *Icelandic Center for Social Research and Analysis* (ICSRA), beleidsmakers en zorgprofessionals onderzocht hoe het komt dat de ene jongere wel en de andere jongere geen middelen gebruikt. Het bleek dat de omgeving een belangrijke rol speelt. Ouders, de vriendengroep, de school en de vrijetijdsbesteding van jongeren hebben er

invloed op. De onderzoekers, beleidsmakers en zorgprofessionals bedachten een nieuwe, preventieve, methode die uitgaat van het creëren van een positieve leefomgeving voor jongeren. Een leefomgeving die jongeren prikkelt om actief en gezond bezig te zijn."

Metingen

Het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) haalden het IJslandse preventiemodel drie jaar geleden naar Nederland. Zes Nederlandse gemeenten wilden meedoen aan een pilot: Amersfoort, Hardenberg, Samenwerkingsverband Kempengemeenten, Súdwest-Fryslân, Texel en Urk. De Greeff: "Hoewel de situatie in de gemeenten verschillend was, waren ze er allemaal van doordrongen dat ze iets moesten doen tegen het middelengebruik onder jongeren."

Met ondersteuning van het Trimbos-instituut en het NJI gingen de gemeenten aan de slag. De Greeff: "Bij elke gemeente was de start hetzelfde: er werd in kaart gebracht hoe het met het middelengebruik door jongeren in de gemeenten was gesteld. Ook onderzocht men welke

factoren het middelengebruik in de hand werken of juist tegengaan. De data die dit opleverde werden direct teruggekoppeld aan de gemeente, scholen, vrijetijdsverenigingen en ouders. Gedurende het traject zijn deze metingen in korte cycli herhaald. Het meten en terugkoppelen van data is een pijler van het model."

Vervolgens formuleerden de gemeenten met de andere partijen speerpunten om het middelengebruik terug te dringen door de leefomgeving van de jongeren aan te pakken. "Welke speerpunten de nadruk kregen, verschilde per gemeente. Sommige gemeenten zetten vooral in op het vergroten en professionaliseren van de mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding. In andere gemeenten lag de nadruk op ouderpanels die gezamenlijk optrokken tegen het middelengebruik van hun kinderen. In weer andere gemeenten gingen vooral de scholen aan de slag met interventies die het welbevinden van hun leerlingen moesten vergroten. Zo realiseerde een school in Samenwerkingsverband Kempengemeenten een jeugdhonk waar jongeren na schooltijd terechtkunnen. Bij andere scholen komt in deze gemeente een bus langs met een jongerencoach aan boord. In de bus zijn allerlei materialen voor sport en spel, waarmee jongeren

EUROPESE VERGELIJKING

Het middelengebruik onder Nederlandse jongeren vertoont een redelijk stabiel beeld, met uitschieters naar onderen (roken) en boven (cannabis). Dat blijkt uit een Europese studie naar middelengebruik van de *European School Project on Alcohol and other Drugs* (ESPAD) over 2019 (zie: <https://www.de-eerstelijns.nl/dossier/de-dossiers-bij-de-eerstelijns-6-2021/>).

Het alcoholgebruik onder Nederlandse jongeren is de laatste jaren niet toegenomen. Zij drinken net zo vaak per maand alcohol als daarvoor. Wel wordt steeds meer alcohol per keer gedronken. Bij het dagelijks roken bungelen Nederlandse jongeren onderaan de ranglijst. Wel gebruiken ze veel vaker cannabis dan jongeren uit de meeste andere Europese landen; 22 procent van de Nederlandse jongeren heeft weleens cannabis gebruikt. Het percentage Nederlandse scholieren dat ooit xtc- heeft gebruikt, ligt met 3,5 boven het Europees gemiddelde van 2,3. Bij overige drugs, zoals amfetamine, methamfetamine, cocaïne, crack en LSD, zitten de Nederlandse jongeren onder het gemiddelde.

'Er is minder versnippering in het aanbod van vrijetijdsactiviteiten'

kunnen worden uitgedaagd." De speerpunten staan nooit op zichzelf, benadrukt De Greeff. "Het gezamenlijk optrekken van gemeenten, ouders, scholen, sport- en cultuurinstellingen, welzijnswerk en andere organisaties is een tweede pijler van het model."

Samenwerkende ouders

De gemeenten hebben niet alleen speerpunten benoemd en ingevoerd. Ze keken ook naar factoren die middelengebruik in de hand werken of tegengaan. Een beschermende factor vormen bijvoorbeeld ouders die samenwerken in panels. De Greeff: "Ouders weten soms niet waar hun kinderen zijn en wat hun kinderen doen. Door gezamenlijk regels op te stellen, bijvoorbeeld over de tijd waarop ze thuis moeten zijn, kunnen ouders meer grip krijgen op hun kinderen."

De beleidsadviseur ziet ook een hardnekkige risicofactor. "In Nederland is er een hechte relatie tussen sport en alcoholgebruik. Hoe meer jongeren sporten, hoe meer alcohol ze gebruiken. Die relatie moeten we voor jongeren doorbreken. Sport is gezond, daar hoort geen alcohol bij. In Scandinavische landen is dat laatste bijvoorbeeld heel normaal."

Succes

Na drie jaar heeft het IJslandse model in de zes gemeenten geleid tot professionalisering van het lokale preventiebeleid. Er is meer samenwerking van partijen mét en binnen de gemeente. En er is minder versnippering in het aanbod van vrijetijdsactiviteiten voor jongeren. Maar volgens De Greeff is het te vroeg om te constateren of de invoering van de methodiek heeft geleid tot minder middelengebruik onder jongeren. "Er is geen *quick fix*. In IJsland duurde het jaren voordat de methodiek tot een aanzienlijke vermindering van het middelengebruik leidde. Ik heb er vertrouwen in dat het hier uiteindelijk ook voor positieve resultaten zal zorgen. In de zes gemeenten is een voedingsbodem gelegd die de kans hierop sterk vergroot." <<

Geïnteresseerd in het IJslandse preventiemodel? Per januari 2022 begint een nieuw implementatietraject voor gemeenten die ermee aan de slag willen. De officiële aanmelding loopt tot 4 oktober 2021. Meer informatie: www.trimbos.nl/kennis/ijslands-preventie-model/aan-de-slag-met-het-ijslandse-preventiemodel